

DOI: 10.5281/zenodo.3532755

УДК 35.01(477)

Мороз В. М., д.держ.упр., проф., ННВЦ НУЦЗУ, м. Харків

Moroz V., Doctor of sciences (Public Administration), Docent, Head of the Scientific department of management problems in the field of civil protection of Officer of Training Research and Production Center, National University of Civil Protection of Ukraine, Kharkiv

**ДІАЛЕКТИКА ЄДНОСТІ ТА ПРОТИРІЧ ЗМІСТУ КАТЕГОРІЙ
«МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ» ТА
«МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВИ»**

**THE DIALECTIC OF UNITY AND CONTRADICTION OF THE
CONTENTS OF THE CATEGORIES «MECHANISMS OF PUBLIC
ADMINISTRATION» AND «MECHANISMS OF STATE»**

За результатами аналізу наукових підходів до тлумачення категоріального змісту дефініцій «механізми державного управління» та «механізми держави» було визначено їх концепти та сформульовано узагальнення щодо їх основних характеристик. Стаття містить узагальнення щодо можливості вдосконалення визначення категорії «механізми державного управління». В статті визначено індивідуальні (унікальні) та спільні характеристики кожної з розглянутих категорій та запропоновано авторський погляд щодо їх співвідношення.

Ключові слова: *галузи науки «Державне управління», механізми державного управління, механізми держави, підходи до визначення змісту категорії, концептуалізація змісту категорії, діалектика єдності та протиріч змісту.*

Based on the results of analysis of scientific approaches to the interpretation of the categorical content of the definitions "mechanisms of public administration" and "mechanisms of the state" were determined by their concepts and formulated generalizations about their main characteristics. The article contains a generalization on the possibility of improving the definition of the category "mechanisms of public administration". In article there are determined individual(unique) and common characteristics of each of researched categories and proposed the author's view on their relationship.

Key words: *fields of science "public administration", mechanisms of public administration, mechanisms of the state, approaches to the definition of the category content, conceptualization of the category content, dialectics of unity and contradictions of the content.*

Постановка проблеми. Теоретико-методологічне підґрунтя галузи науки «Державне управління», не дивлячись на своє остаточне оформлення у межах окремого напрямку наукового знання та відносно високий рівень свого наукового опрацювання, все ще перебуває у стані перманентного розвитку. На відміну від тих галузей наукового знання, які мають багаторічні

традиції розвитку, а відповідно і в цілому сформовану систему понятійного апарату, державно-управлінська наука, з огляду на порівняно нетривалий час свого офіційного функціонування (галузь науки «Державне управління» була офіційно включена до переліку галузей науки, з яких може бути присуджений науковий ступінь на підставі норм Постанови Кабінету Міністрів України від 29.11.1997 р. № 1328), все ще залишається відкритою, як для розширення проблемного поля розвитку галузі так і для вдосконалення змісту свого категоріального апарату. На необхідність подальшої всебічної методологізації державного управління як галузі наукового знання з одночасним розвитком його понятійного апарату звертає увагу колектив авторів наукової розробки «Концептуальні засади розвитку галузі науки “Державне управління”» на чолі з К.О. Ващенко. На думку вчених галузь науки «Державне управління» перебуває у стані свого інтенсивного розвитку, формування наукових шкіл, поглиблення змісту та збільшення кола охоплення фундаментальних і прикладних досліджень [13, с. 3, 8].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика розвитку теоретико-методологічного підґрунтя державно-управлінської науки, з огляду на перебування останньої у стадії перманентного розвитку, постійно перебуває у колі наукової уваги дослідників. Вагомий внесок у формування та розвиток концептуальних засад галузі науки «Державне управління» було зроблено В.Б. Авер'яновим, Г.В. Атаманчуком, В.Д. Бакуменком, В.Д. Бондаренком, К.О. Ващенко, А.О. Дегтярем, Н.Г. Діденко, С.М. Домбровською, О.В. Жабенком, В.М. Князєвим, В.І. Луговим, В.Я. Малиновським, Н.Р. Нижник, Г.С. Одінцовою, І.В. Розпутенком, С.М. Серьогіним, Ю.П. Сурмінім, В.В. Тертичкою та багатьма іншими дослідниками. Методологічні проблеми та концептуальні засади розвитку галузі науки «Державне управління» постійно перебувають у межах кола наукових уваги дослідників. Серед останніх науково-комунікативних заходів, тематична спрямованість яких була пов'язана з вирішенням питань теоретико-методологічного забезпечення розвитку галузі слід виділити: науково-практичну конференцію за міжнародною участю «Галузь науки «Державне управління»: історія, теорія, впровадження» (28.05.2010, м. Київ – Національна академія державного управління при Президентові України); всеукраїнську науково-практичну конференцію «Наука державного управління: досягнення, завдання, перспективи» (29.11.2012, м. Київ – Національна академія державного управління при Президентові України); міжнародну науково-практичну конференцію «Публічне управління: виклики, загрози та розвиток галузі науки» (01.04.2016, м. Київ – Всеукраїнська асамблея докторів наук з державного управління) тощо. Під час роботи останнього з наведених вище науково-комунікативних заходів Ю.В. Ковбасюк звернув увагу на необхідність подальшого розвитку галузі науки «Державне управління» та підвищення її ролі у «теоретичному супроводі суспільних трансформацій, державно-управлінських реформ, прогнозу-

ванні їх наслідків та ризиків запровадження, а також удосконаленні державної кадрової політики» [12, с. 10]. Не дивлячись на достатній рівень наукового опрацювання проблематики теоретико-методологічного та науково-методичного супроводження розвитку державно-управлінської науки, окремі напрями її позиціонування у межах наукового знання все ще залишаються відкритими для подальших наукових розвідок. Окремі напрями вдосконалення галузі державного управління були нами розглянуті у межах попередніх напрямів наукових пошуків [19, 20, 21], а отже ця публікація є їх логічним продовженням.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується дана стаття. Останнім часом, у межах наукового дискурсу спостерігається небезпечна тенденція умовного ототожнення змісту таких фундаментальних категорій як «механізми державного управління» та «механізми держави». Безумовно, обидві категорії мають схожі за своїм змістом фокуси наукової уваги, але їх ототожнення є помилковим. Перед початком порівняльного аналізу категоріального змісту кожної з цих дефініцій, вважаємо за необхідне звернути увагу на той факт, що «у науковій мові не може бути синонімів. У цьому полягає її принципова відмінність від побутової, повсякденної мови. В науковій теорії кожному явищу має відповідати єдине поняття як завершений, визнаний і вкорінений результат синтезу його багатьох визначень. Синонімізація – некоректний шлях розвитку понятійного арсеналу наукового аналізу, який знижує його ефективність і глибину. Він змушує дослідника плавати по поверхні явищ, не пропускаючи до проникнення в їх сутність» [10, с. 54].

Постановка завдання. За результатами аналізу змісту категорій «механізми державного управління» та «механізми держави» з'ясувати специфічні (унікальні) особливості кожної з них, а також визначити їх спільні характеристики.

Виклад основного матеріалу. У якості підґрунтя для з'ясування принципової різниці між категоріями «механізми державного управління» та «механізми держави» нами були обрані їх найбільш популярні серед науковців тлумачення, а також деякі опосередковані по відношенню до безпосереднього змісту відповідних дефініцій норми.

По-перше, звернемо увагу на той факт, що у так званому чистому вигляді, проблематика механізмів державного управління набуває своєї актуалізації через призму змісту паспорту спеціальності 25.00.02 – механізми державного управління, тобто категорія «механізми державного управління» має свою певну інституалізацію у межах формули наукової спеціальності та напрямів наукових досліджень. Таке позиціонування обраної для аналізу категорії ідентифікує її у межах науки публічного управління. Для порівняння, категорія «механізми держави» не має своєї ідентифікації на рівні назви окремого паспорту спеціальності, хоча відповідна дефініція досить часто позиціонує на рівні безпосереднього предмету наукової уваги у межах на-

прямів досліджень теорії держави і права (загальні проблеми та принципи організації державного механізму – паспорт спеціальності 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень) та юридичної науки в цілому. Приймаючи до уваги вище наведене можемо стверджувати про те, що категорія «механізми державного управління» та «механізми держави» позиціонують у межах принципово різних напрямів наукового знання, а отже не є тотожними за фокусом свого предметно-об’єктного спрямування.

По-друге, порівняння категоріального змісту дефініцій «механізми державного управління» та «механізми держави» може бути подано через призму предметного спрямування (акценту), адже в одному випадку «механізм» подається у контексті його належності до «управління», причому ця категорія має як статичне (адміністративна установа, складова частина функціонування систем) так і динамічне (управління – дія, процес, вплив) навантаження, а в іншому – до «держави», зміст категорії якої, не дивлячись на всю свою складність, позиціонує виключно у межах статичної форми (наприклад, форма організації правління). Отже, у випадку з «управлінням» категорія «механізм» має більш змістовне навантаження, адже є не лише атрибутом (притаманно для статичних форм позиціонування управління та держави), а і складовою (рушійною силою) певної дії. На значущість так званого діяльнісного аспекту у тлумаченні сутності «механізм управління» звернув увагу і Ю.Д. Древаль, який визначив неможливість «жорсткого відособлення механізмів від державного управління в цілому (адже останньому іманентно властивий «діяльносний» чи функціональний аспект, який на відміну від «механізму держави» не є статичним і «не чекає» на зовнішні збудники чи впливи) [8, с. 8].

По-третє, кожна з вище згаданих категорій має свій унікальний зміст, який не є тотожним та таким, що може бути використаним для тлумачення іншої дефініції. Залишаючи поза увагою розгляд (аналіз) окремих тлумачень категорій «механізми державного управління» та «механізми держави» звернемо увагу лише на їх концептуальні положення. Найбільш відомі у межах наукової літератури підходи до визначення змісту категорії «механізми державного управління» наведені у таблиці 1.

Таблиця 1

Підходи до визначення змісту категорії «механізми державного управління»

п/н	Автор	Визначення
1	В.Б. Авер'янов	складовими елементами механізму державного управління є: 1) система органів виконавчої влади; 2) сукупність правових норм, що регламентують організаційну структуру системи органів виконавчої влади і процеси її функціонування та розвитку. Через механізм державного управління здійснюється реалізація влади (владних відносин) [6, с. 35–39]
2	Г.В. Атаманчук	механізм державного управління – це складна система держав-

		них органів, організованих відповідно до визначених принципів для здійснення завдань державного управління. Механізм державного управління є «інструментом» реалізації виконавчої влади держави [1, с. 89]
3	В.Д. Бакуменко	механізми державного управління – це практичні заходи, засоби, важелі, стимули, за допомогою яких органи державної влади впливають на суспільство, виробництво, будь-яку соціальну систему з метою досягнення поставлених цілей [2, с.17]
4	В.ЯМалиновський.	механізм державного управління розкривається як сукупність засобів організації управлінських процесів та способів впливу на розвиток керованих об'єктів із використанням відповідних методів управління, спрямованих на реалізацію цілей державного управління [16, с. 115]
5	Г.С. Одінцова	механізм державного управління – способи розв'язання суперечностей явища чи процесу в державному управлінні, послідовна реалізація дій, які базуються на основоположних принципах, цільовій орієнтації, функціональній діяльності з використанням відповідних їй форм і методів управління [17, с. 421]
6	Т.М. Райхенбах	механізм державного управління – система спеціальних органів і закладів, через які здійснюється державне управління суспільством, окремими його складовими і захищаються його основні інтереси [25, с. 282]
7	Р.М.Рудніцька	механізм державного управління – це штучно створена складна система, призначена для досягнення поставлених цілей, яка має визначену структуру, сукупність правових норм, методи, засоби, інструменти державного впливу на об'єкт [26, с. 15]
8	О.В. Федорчак	механізм державного управління – це механізм як система, призначена для практичного здійснення державного управління та досягнення поставлених цілей, яка має визначену структуру, методи, важелі, інструменти впливу на об'єкт управління з відповідним правовим, нормативним та інформаційним забезпеченням [30, с. 5]

Розуміння змісту категорії «механізми державного управління» (таблиця 1), а відповідно і визначення її основних концептів, не лише може, а і повинно відбуватись з прийняттям до уваги тлумачень дефініції «механізм управління». Ці категорії, на нашу думку, розрізняються за колом предметно-об'єктного фокусу наукової уваги, тобто різниця полягає, з одного боку, в масштабах охоплення відповідної проблематики, а з іншого – в рівні ієрархії суб'єктів, які залучені до реалізації функції управління. Серед найбільш вживаних у науковій літературі тлумачень змісту дефініції «механізми управління» слід звернути уваги на такі з них:

– механізм управління – це сукупність форм, методів та інструментів управління [5] (І.П. Булеєв);

– механізм управління – це система форм, методів, важелів, інструментів, які використовуються в діяльності держави і підприємств за відповідного нормативного, правового та інформаційного їх забезпечення політикою

на мікро- та макрорівні [11] (О.М. Ковалюк);

– механізм управління – це сукупність засобів впливу, які використовуються в управлінні, або комплекс важелів, які використовуються в управлінні [15] (Лавфта Дж. К.);

– механізм управління – це сукупність дій і методів впливу на діяльність людей, з метою спонукання їх до досягнення організаційних цілей (мотивація). Поняття «механізм управління» відображає важелі або засоби впливу, якими є інтереси і цінності людини [14, с. 22] (Г.М. Ламакін);

– механізм управління – це сукупність організаційних та економічних компонент, які забезпечують узгоджене, взаємозв'язане та взаємодіюче функціонування всіх елементів системи для досягнення цілей організації [18, с. 46] (В.М. Мішин).

За результатами аналізу наведених вище тлумачень, спробуємо концептуалізувати їх зміст у межах узагальненого підходу. Результат авторської концептуалізації змісту категорій «механізми державного управління» та «механізми управління» наведено на рис. 1.

Рис. 1. Концептуалізація змісту категорій «механізми державного управління» та «механізми управління»

Досить дивно, що жоден з авторів не використав категорію «технологія управління» для розкриття змісту механізмів державного управління. Можливо це пов'язано з тим, що технології управління розглядаються в контексті інструментарію управління, а отже є його складовим елементом. На нашу думку, технології управління є одним з найважливіших атрибутів будь-якого з різновидів механізму державного управління, адже саме за їх допомогою відбувається алгоритмізація використання суб'єктом державного управління наявних у його розпорядженні важелів, методів інструментів тощо.

Наведені вище тлумачення дозволяють сформулювати такі основні узагальнення щодо категоріального змісту дефініції «механізми державного управління»:

– складові елементи механізму державного управління (цілі, функції, форми, важелі, процедури, методи, інструменти, рішення тощо) набувають свого унікального, під виконання кожного конкретного завдання (досягнення мети державного управління), системного структурування завдяки технології управління. Технологія управління визначає не лише алгоритм поєднання тих чи інших елементів механізму державного управління, а і обумовлює послідовність їх використання з прийняттям до уваги рефлексії об'єкту управління;

– механізми державного управління характеризуються динамікою, з одного боку, зміни свого змісту (під вирішення кожної управлінської задачі обирається свій, унікальний, перелік важелів, процедур, методів, інструментів тощо), а з іншого – постійної зміни свого стану (механізм виконує свою функцію лише за умови його використання);

– механізм державного управління уявляє собою інституціонально оформлену та суспільно схвалену (визнану) системну взаємодію суб'єктів державного управління (органів державної влади та їх посадових осіб) з сукупністю нормативно-правових, організаційно-адміністративних, інформаційно-технологічних тощо елементів, узгоджене використання яких забезпечує (може забезпечити) досягнення суспільно значущих цілей. Іншими словами, система механізму державного управління може бути розглянута через призму діалектичної єдності суб'єктів державного управління (посадових осіб), технологій формування та реалізації управлінських рішень, а також необхідних для цього інструментів та ресурсів (правові, фінансові, адміністративні, людські тощо);

– особливості розбудови структури того чи іншого механізму державного управління, так само як і практика його використання, обумовлюються змістом державної політики, а саме її конкретними цілями та завданнями. З огляду на різноманіття цілей держави, як за своїм функціональним спрямуванням (за змістом), так і за масштабами позиціонування (коло охоплення відповідної проблематики), можемо стверджувати про те, що механізми державного управління не є універсальними для вирішення будь яких за-

вдань. Тобто, кожен з механізмів державного управління є унікальним та може бути використаний повторно лише для досягнення однотипних цілей;

– механізм державного управління уявляє собою структуровану єдність суб'єктів державного управління та їх дій (алгоритми та процедури реалізації функцій управління, технології управління, методи та інструменти формування та реалізації управлінських рішень) щодо впливу на об'єкти державного управління з метою досягнення цілей держави.

Безумовно, вище наведені узагальнення змісту категорії «механізми державного управління» не вичерпують проблематики цього складного феномену, а отже можуть бути доповнені під час подальших наукових пошуків.

Повертаючись до предмету нашого наукового пошуку, звернемо увагу на тлумачення змісту категорії «механізм держави». Найбільш поширені у межах наукової думки підходи до визначення відповідної дефініції наведено у таблиці 2.

Таблиця 2

Підходи до визначення змісту категорії «механізм держави»

п/н	Автор	Визначення
1	С.В. Бобровник	Механізм держави – це система нормативно визначених, взаємодіючих органів та організацій держави, створення яких було здійснено для реалізації завдань і функцій держави та наділених спеціальними повноваженнями у відповідній сфері діяльності [28, с. 146]
2	А. Босяцький	Механізм держави характеризується такими особливостями: по-перше, він складається з особливого розряду людей, що займаються управлінською діяльністю; по-друге, він представляє собою систему державних органів і установ, які пов'язані ієрархічною підпорядкованістю та мають право здійснювати дії, віднесені до виключної компетенції держави; по-третє, для реалізації своїх владних повноважень він має у своєму розпорядженні необхідні організаційні засоби [4, с. 280]
3	М.М. Добринін	Механізм держави – це сукупність всіх структур держави, що реалізують її завдання та функції. Через механізм держави здійснюється систематичне і безперервне керуючий вплив на суспільство, поведінку і діяльність людей, реалізується державна влада, забезпечується досягнення державних цілей і завдань. Механізм держави – це обумовлена цілями і завданнями держави внутрішньо цілісна система органів і установ (органи держави та інші державні установи) [7, с. 273]
4	В.В. Копейчиков	Механізм держави – це система всіх державних організацій, які здійснюють її завдання і реалізують її функції [9, с. 85]
5	Т.О. Пікуля	механізм держави слід розглядати через систему не лише державних органів, державних установ і підприємств, а також і інших інститутів держави, а саме: бюджетна, грошова і банківська системи, державна власність, системи охорони здоров'я, соціального захисту, освіти, виховання, науки, культури тощо

		[23, с. 52]
6	В.Д. Перевалов	механізм держави – це цілісна ієрархічна система державних органів, установ і посадових осіб, які здійснюють державну владу, завдання та функції держави [22, с. 90]
7	П.М. Рабінович	механізм держави – це система всіх державних організацій (державні підприємства, державні установи (заклади), державні органи), які виконують її завдання і реалізують її функції [24, с. 57].
8	О.Ф. Скакун	механізм держави – це цілісна, ієрархічно розбудована, динамічна система державних органів, підприємств, установ, інститутів, що здійснює завдання і функції держави на основі і в межах права і слугує державі організаційно-економічною, організаційно-політичною, організаційно-соціальною, організаційно-культурною основою [27, с. 160].

Приймаючи до уваги зміст наведених у таблиці 2 тлумачень категорії «механізм держави», можемо сформулювати такі основні узагальнення:

– на відміну від визначень категорії «механізми державного управління» наведені у таблиці 2 тлумачення подають відповідну категорію через призму однини, тобто саме «механізм», а не «механізми». Отже, концептуалізуючи зміст категорії «механізм держави» слід звернути увагу на неможливість його подання через призму його альтернативних різновидів, тобто кожна конкретна держава використовує один конкретний механізм держави (цілком очевидно, що ми не можемо вести мову про існування двох паралельних законодавчих органів державної влади або двох вищих органів виконавчої влади тощо);

– майже кожне з розглянутих нами вище визначень акцентує увагу на тому, що механізм держави є системою організаційних структур та їх посадових осіб, що на нашу думку, дещо звужує зміст відповідної категорії до структурно-функціонального (статичного) рівня її сприйняття. Крім того, механізм держави є похідним від її ідеї, сутності. Іншими словами механізм держави є її атрибутом та своєрідним індикатором рівня демократизації державної влади та суспільного життя (механізм держави не є тотожним для кожного з політичних режимів, адже кожен з різновидів режиму має свої цілі, а відповідно формулює і свої завдання перед державною владою. На думку А.В. Берези «тоталітарна держава вирізняється найбільш масштабним і глибоким втручанням у всі сфери суспільного життя» [3, с. 53], а отже така держава, для забезпечення досягнення мети свого існування, потребує такого механізму, який би гарантував панування офіційної ідеології та забезпечував можливість держави контролювати як суспільство в цілому, так і безпосередньо кожного його представник);

– метою використання механізму держави є забезпечення реалізації останньою своїх функцій, у тому числі й вчинення правосуддя та здійснення примусу. Іншими словами, механізм держави, на відміну від механізмів

державного управління не може бути використаний тими органами (особами) які не віднесені до суб'єктів державного управління. Розуміння сутності механізму держави, за умови певних абстрагувань, може бути частково подано через призму змісту категорії «державний апарат», хоча безумовно ці категорії не є тотожними.

Отже, під механізмом держави ми розуміємо систему всіх державних організацій та установ які відповідно до інституціональних норм та на їх підставі забезпечують досягнення державою мети свого існування (реалізують функції держави та забезпечують виконання певних завдань).

Аналізуючи зміст категорії «механізм держави» ми не можемо не звернути увагу на тлумачення відповідної категорії яке було надано Ю.О. Тихомировим, адже його думка значно відрізняється від поглядів інших з розглянутих нами дослідників (таблиця 2). На переконання вченого, під механізмом держави слід розуміти не лише систему органів державної влади та публічні служби і корпорації, а у тому числі й процедури прийняття управлінських рішень з відповідним ресурсним забезпеченням їх реалізації [29, с. 143]. Скоріше за все, акцент уваги у наведеному тлумаченні на процедурах прийняття управлінських рішень та ресурсному забезпеченні їх виконання стає підґрунтям для ототожнення категорій «механізми державного управління» та «механізми держави». Обидві категорії апелюють до певних організаційних структур (суб'єкти державного управління), обидві категорії зосереджені на впливі суб'єктів державного управління на об'єкти державного управління (практичні заходи) тощо. Разом з тим, слід розуміти, що «процедури прийняття управлінських рішень» за своїм змістовним навантаженням тяжіють скоріше до технологій управління чим безпосередньо самих дій або «практичних заходів» (В.Д. Бакуменко) та «реалізації дій» (Г.С. Одінцова). Іншими словами, така складова механізму держави як «процедури прийняття управлінських рішень», на нашу думку, є статичною характеристикою, що цілком відповідає змісту вище висунутого нами припущення про статичність структурно-організаційного підходу до тлумачення змісту категорії «механізм держави».

Розглянувши концептуальний зміст категорій «механізми державного управління» та «механізм держави» вважаємо за можливе звернути увагу на діалектику їх єдності та існуючих протиріч. Авторський погляд щодо порівняння змісту відповідних категорій подано на рисунку 2.

Висновки. Приймаючи до уваги вище наведене можемо сформулювати такі основні висновки.

По-перше, не дивлячись на той факт, що зміст категорій «механізми державного управління» та «механізм держави» має спільні складові, він не є тотожним. Кожна з категорій має свою унікальну площину позиціонування у межах юридичної та державно-управлінської наук. Наприклад, категорія «механізми державного управління», відповідно до свого змістовного навантаження, тяжіє до науки «Державне управління», в той час як Категорія

«механізм держави» є прерогативою юридичної наукової думки. Зміст обох категорій апелює до цілей держави її функцій та форм прояву кожного з механізму. Крім того, система кожного з розглянутих нами механізмів передбачає наявність у її структурі суб'єктів та об'єктів управлінського впливу, а також необхідного для його здійснення ресурсного забезпечення.

По-друге, різниця між «механізмами державного управління» та «механізмом держави» може бути розкрита через виявлення специфічних (унікальних) характеристик кожної з категорій. Наприклад, для механізмів державного управління такими унікальними характеристиками є рухливість системи (практичні дії суб'єктів управлінської діяльності) та наявність у її структурі важелів, інструментів, процедур, методів, технологій формування та реалізації управлінських рішень. У свою чергу, механізм держави характеризується: статичністю штучної структурно-організаційної природи свого походження (система органів організації державної влади); позиціонуванням на рівні організаційно-правової та матеріальної основи для функціонування держави.

Рис. 2. Співвідношення змісту категорій «механізми державного управління» та «механізми держави»: діалектика єдності та протиріч

По-третє, різниця змісту категорій «механізми державного управління» та «механізм держави» може бути пояснена через призму персоналізації

суб'єктів їх використання. Наприклад, механізми державного управління можуть бути використані, безумовно за певних абстрагувань, не лише суб'єктами державного управління, а у тому числі й іншими особами які наділені певними повноваженнями. Таке наше припущення обумовлено тим фактом, що формування змісту та становлення практики використання механізмів державного управління пов'язано з управлінською діяльністю в цілому, тобто без її сприйняття через призму реалізацій функцій держави. Іншими словами, нормативно-правий, організаційно-адміністративний, економічний, інформаційний, політичний, соціально-психологічний тощо механізми державного управління не лише можуть, і з успіхом використовуються за межами суб'єктно-об'єктних відносин державного управління. Разом з тим, слід визнати той факт, що використання механізму держави перебуває у виключній компетенції суспільства та його політичних інститутів.

Вище наведені узагальнення, з огляду на складність та багатогранність прояву обраного нами предмету наукового пошуку, не вичерпують порушеної проблематики, а отже можуть бути уточнені (доповнені) під час подальших наукових розвідок. Найбільш перспективними напрямками в організації наукових досліджень, за відповідним змістовним спрямуванням, на нашу думку є ті з них, які пов'язані з уточненням та порівнянням категоріального змісту таких дефініцій як «механізм державного управління» та «державний механізм управління», «механізм держави» та «державний механізм». З'ясування особливостей формулювання та прояву змісту кожної з цих категорій сприятиме не лише розвитку теоретико-методологічного підґрунтя державно-управлінської науки, а і створенню підґрунтя для вдосконаленню практики використання відповідних механізмів.

Список використаних джерел:

1. Атаманчук Г.В. Теория государственного управления. Курс лекций / Атаманчук Г.В. – М.: Юрид.лит., 1997. – 400 с.
2. Бакуменко В.Д.Методологія державного управління: проблеми становлення та подальшого розвитку / В.Д. Бакуменко, В.М. Князев, Ю.П. Сурмін // Вісн. УАДУ. – 2003. – № 2. – С. 11–27.
3. Береза А.В. Реформування публічної влади: сучасні концепції та політична практика: монографія / А.В. Береза. – К.: Логос, 2012. – 360 с.
4. Босяцкий А. Механизм государства, как институциональная основа обеспечения прав и свобод человека и гражданина / А. Босяцкий, В. Любашиц, А. Мамычев // *Advances in Law Studies*. – 2015. – Vol. 3. Issue 6. – С. 279–289.
5. Булеев И.П. Формирование организационно-экономического механизма управления предприятием по обработке цветных металлов / И.П.Булеев – Донецк: ИЭП АН Украины, 1993. – 225с.
6. Державне управління в Україні: навчальний посібник / (Авер'янов В.Б., Цветков В.В., Кубко Є.Б. та ін.); за заг. ред. В.Б. Авер'янова. – К.: Видавництво ТОВ «СОМИ», 1999. – 236 с.
7. Добрынин Н.М. Универсальный энциклопедический словарь для всех и каждого: современная версия новейшей истории государства / Н.М. Добрынин. –

М. : «Наука», 2012. – 605 с.

8. Древаль Ю.Д. Механізми державного управління як наукова проблема (електронний ресурс) / Ю.Д. Древаль // Державне будівництво. – 2009. – № 2. – Режим доступу: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/db/2009-2/doc/1/02.pdf>.

9. Загальна теорія держави і права : навч. посібник / А.М. Колодій, В.В. Копейчиков, С.Л. Лисенков та ін.; за ред. В.В. Копейчикова. – К. : Юрінком Інтер, 1999. – 320 с.

10. Іншаков О.В. Інституція – ключ до розуміння економічних інститутів / О.В.Іншаков, Д.П. Фролов // Економічна теорія. – 2011. – №1. – С. 52–62

11. Ковалюк О.М. Фінансовий механізм організації економіки України (проблеми теорії і практики): монографія / О.М. Ковалюк. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2002. – 396 с.

12. Ковбасюк Ю.В. Наука державного управління: досягнення, завдання та перспективи розвитку / Ю.В. Ковбасюк // Наука державного управління: досягнення, завдання, перспективи : матеріали Всеукр. конф., 29 листопада 2012 р. – Київ, 2012. – С. 3–11.

13. Концептуальні засади розвитку галузі науки “Державне управління” : наук. розробка / кол. авт. : К. О. Ващенко, Ю. П. Сурмін, Л. І. Загайнова та ін. / за заг. ред. К. О. Ващенко, Ю. П. Сурміна, Л. І. Загайнової. – К. : НАДУ, 2013. – 48 с.

14. Ламакин Г.Н. Основы менеджмента в электроэнергетике: учебное пособие: в 2 ч. / Г.Н. Ламакин. – Тверь: ТГТУ, 2006. – Ч. 1. – 208 с.

15. Лафта Дж. К. Менеджмент: уч. пособие / Дж. К. Лафта. – М.: ТК Велби, 2005. – 592 с.

16. Малиновський В.Я. Державне управління: навч. посіб. / Малиновський В.Я. – Луцьк:Вежа, 2000. – 558 с.

17. Механізми державного управління / (Одінцова Г.С., Дзюндзюк В.Б., Мельтюхова Н.М. та ін.) // Енциклопедичний словник з державного управління (уклад.: Ю.П. Сурмін, В.Д. Бакуменко, А.М. Михненко та ін.; за ред. Ю.В. Ковбасюка, В.П. Трощинського, Ю.П. Сурміна. – К.: НАДУ, 2010. – 820 с.) – С. 421

18. Мишин В.М. Исследование систем управления: учеб. для вузов / Мишин В.М. – М.:ЮНИТИ-ДАНА, 2007. – 527 с.

19. Мороз В.М. Державне регулювання / В.М. Мороз // Енциклопедичний словник з державного управління (уклад. : Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко та ін.; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна. – К. : НАДУ, 2010. – 820 с.) – С. 148.

20. Мороз В.М. Державне управління розвитком трудового потенціалу України: дис. доктора наук з держ. упр.: 25.00.02 (механізми державного управління) Мороз Володимир Михайлович. – Запоріжжя, 2013. – 519 с.

21. Мороз В.М. Мотиваційний механізм стимулювання трудової активності: державно-управлінський аспект : монографія / Володимир Мороз. – Х. : С.А.М., 2012. – 408 с.

22. Перевалов В.Д. Теория государства и права : учебник для бакалавров / В. Д. Перевалов. – М. : Издательство Юрайт, 2015. – 428 с.

23. Пікуля Т.О. Сучасний підхід до інтерпретації поняття «механізм держави» / Т.О. Пікуля // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. – 2012. – № 2. – С. 46–54

24. Рабінович П.М. Основы общей теории права та держави: навч. посіб. /

П.М. Рабінович. – К.: Атіка, 2001. – 176 с.

25. Райхенбах Т.М. Теоретичні засади формування механізму державного управління відновлюваними джерелами енергії / Т. Райхенбах // Ефективність державного управління. – 2010. – Вип. 22. – С. 282–288

26. Рудніцька Р.М. Механізми державного управління: сутність і зміст / Рудніцька Р.М., Сидорчук О.Г., Стельмах О.М. – Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2005. – 28 с.

27. Скакун О.Ф. Теорія держави і права: підручник / О.Ф. Скакун. – К. : Алерта, 2011. – 524 с.

28. Теорія держави і права. Академічний курс : підручник / (Зайчук О.В., Заєць А.П., Журавський В.С. та ін.); ред. О.В. Зайчук, Н.М. Оніщенко. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 688 с.

29. Тихомиров Ю.А. Государство / Ю.А. Тихомиров. – М.: НИЦ ИНФРА-М, 2013. – 320 с.

30. Федорчак О.В. Класифікація механізмів державного управління [електронний ресурс] / О.В. Федорчак // Демократичне врядування. – 2008. – Вип. 1. – Режим доступу: http://lvivacademy.com/vidavnitstvo_1/visnik/fail/O_Fedorchak.pdf.

References:

1. Atamanchuk, H.V. *Teoryia hosudarstvennoho upravleniya. Kurs leksij [Theory of public administration. Course of lectures]*. М.: Yuryd.lyt. 1997.

2. Bakumenko, V.D., Bakumenko, V.D., Kniaziev, V.M. & Surmin, Yu.P. "Metodolohiia derzhavnoho upravlinnia: problemy stanovlennia ta podal'shoho rozvytku [Methodology of Public Administration: Problems of Formation and Further Development]". *Visn. UADU* 2 (2003): 11–27. Print.

3. Bereza, A.V. *Reformuvannia publichnoi vlady: suchasni kontseptsii ta politychna praktyka: monohrafiia [Reforming public authority: modern concepts and political practice: monograph]*. К.: Lohos. 2012. Print.

4. Bosjackij, A., Ljubashic, V. & Mamychev, A. "Mehanizm gosudarstva, kak institucional'naja osnova obespechenija prav i svobod cheloveka i grazhdanina [The mechanism of the state as an institutional basis for the protection of human and civil rights and freedoms]". *Advances in Law Studies* 3 (6) (2015): 279–289. Print.

5. Buleev, Y.P. *Formyrovanye orhanyzatsyonno-ekonomycheskoho mekhanizma upravleniya predpriatyem po obrabotke tsvetnykh metallov [Formation of the organizational and economic mechanism of management of the enterprise for the processing of non-ferrous metals]*. Donetsk: YEP AN Ukrainy. 1993. Print.

6. Aver'ianov, V.B., Tsvietkov, V.V., Kubko, Ye.B. et al. *Derzhavne upravlinnia v Ukraini: navchal'nyj posibnyk [Public administration in Ukraine: tutorial]*. V.B. Aver'ianova (Ed.). К.: Vydavnytstvo TOV «SOMY». 1999.

7. Dobrynyn, N.M. *Unyversal'nyj entsyklopedycheskyj slovar' dlia vsekh ykazhdoho: sovremennaia versyia novejshej ystoryi hosudarstva [Universal Encyclopedic Dictionary for all and everyday: modern version of the state's recent history]*. М. : «Nauka». 2012. Print.

8. Dreval, Yu.D. "Mekhanizmy derzhavnoho upravlinnia iak naukova problema [Mechanisms of public administration as a scientific problem]". *Derzhavne budivnytstvo* 2 (2009). Retrieved from: <<http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2009-2/doc/1/02.pdf>>.

9. Kolodij, A.M., Kopiejchikov, V.V., Lysenkov, S.L. et al. *Zahal'na teoriia*

derzhavy i prava : navch. posibnyk [General theory of state and law: teach. manual]. Kopiejchykova V.V. (Ed.). K. : Yurinkom Inter. 1999. Print.

10. Inshakov, O.V., Frolov, D.P. "Instytutsiia – kliuch do rozuminnia ekonomichnykh instytutiv [The institution is the key to understanding economic institutions]". *Ekonomichna teoriia* 1 (2011): 52–62. Print.

11. Kovaliuk, O.M. *Finansovyj mekhanizm orhanizatsii ekonomiky Ukrainy (problemy teorii i praktyky): monohrafiia [Financial mechanism of organization of economy of Ukraine (problems of theory and practice): monograph].* L'viv: Vydavnychyj tsentr LNU im. Ivana Franka. 2002. Print.

12. Kovbasiuk, Yu.V. "Nauka derzhavnoho upravlinnia: dosiahnennia, zavdannia ta perspektyvy rozvytku [The Science of Public Administration: Achievements, Challenges and Prospects for Development]". *Nauka derzhavnoho upravlinnia: dosiahnennia, zavdannia, perspektyvy : materialy Vseukr. konf., 29 lystopada 2012 r.,* Kyiv. (2012): 3–11. Print.

13. Vaschenko, K.O., Surmin, Yu. P., Zahajnova, L. I. et al. *Kontseptual'ni zasady rozvytku haluzi nauky "Derzhavne upravlinnia" : nauk. rozrobka [Conceptual principles of the development of the field of science "Public Administration"]*. K. : NADU. 2013. Print.

14. Lamakyn, H.N. *Osnovy menedzhmenta v elektroenerhetyke: uchebnoe posobyie: v 2 ch. [Fundamentals of Management in Electric Power Engineering: Study Guide: 2 hrs.]*. Tver': THTU. 2006. Print.

15. Lafta, Dzh. K. *Menedzhment: uch. Posobyie [Management: Student allowance]*. M.: TK Velby. 2005. Print.

16. Malynovs'kyj, V.Ya. *Derzhavne upravlinnia: navchal'nyj posibnyk [Public administration: a manual]*. Lutsk: Vezha. 2000. Print.

17. Odintsova, H.S., Dziundziuk, V.B., Mel'tiukhova, N.M. et al. *Mekhanizmy derzhavnoho upravlinnia [Mechanisms of public administration]*. Entsyklopedychnyj slovnyk z derzhavnoho upravlinnia. K.: NADU. 2010. Print.

18. Myshyn, V.M. *Yssledovanye system upravleniya: ucheb. dlia vuzov [Research of control systems: study. for high schools]*. M.: YuNYTY-DANA. 2007. Print.

19. Moroz, V.M. *Derzhavne rehuliuвання [State regulation]* Entsyklopedychnyj slovnyk z derzhavnoho upravlinnia K. : NADU. 2010. Print.

20. Moroz, V. M. *Derzhavne upravlinnia rozvytkom trudovoho potentsialu Ukrainy: dys. doktora nauk z derzh. upr.: 25.00.02 (mekhanizmy derzhavnoho upravlinnia) [Public administration of labor potential development in Ukraine: diss. Doctors of Science from the State. Supervision: 25.00.02 (mechanisms of public administration)]* Zaporizhzhia. 2013. Print.

21. Moroz, V.M. *Motyvatsijnyj mekhanizm stymuliuвання trudovoi aktyvnosti: derzhavno-upravlins'kyj aspekt : monohrafiia [Motivational mechanism of stimulation of labor activity: state-management aspect: monograph]*. Kh. : S.A.M. 2012. Print.

22. Perevalov, V.D. *Teoryia hosudarstva y prava : uchebnyk dlia bakalavrov [Theory of state and law: a textbook for bachelors]*. M. : Yzdatel'stvo Yurajt. 2015. Print.

23. Pikulia, T.O. *Suchasnyj pidkhid do interpretatsii poniattia «mekhanizm derzhavy» [Modern approach to the interpretation of the concept of "state mechanism"]*. *Naukovyj visnyk L'vivs'koho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav* 2 (2012): 46–54.

24. Rabinovych, P.M. *Osnovy zahal'noi teorii prava ta derzhavy: navch. posib [Fundamentals of the general theory of law and state: teach. manual]*. K.: Atika. 2001. Print.

25. Rajkhenbakh, T.M. Teoretychni zasady formuvannia mekhanizmu derzhavnoho upravlinnia vidnovliuvanymy dzherelamy enerhii [Theoretical principles of forming the mechanism of state management of renewable energy sources]. *Efektivnist' derzhavnoho upravlinnia* 22 (2010): 282–288. Print.

26. Rudnits'ka, R.M., Sydoruk, O.H., Stel'makh, O.M. *Mekhanizmy derzhavnoho upravlinnia: sutnist' i zmist [Mechanisms of state administration: essence and content]*. L'viv: LRIDU NADU. 2005. Print.

27. Skakun, O.F. *Teoriia derzhavy i prava: pidruchnyk [Theory of state and law: a textbook]*. K. : Alerta. 2011. Print.

28. Zajchuk, O.V., Zaiets, A.P., Zhuravs'kyj, V.S. et al. *Teoriia derzhavy i prava. Akademichnyj kurs : pidruchnyk [Theory of state and law. Academic course: tutorial]*. K. : Yurinkom Inter. 2008. Print.

29. Tykhomyrov, Yu.A. *Hosudarstvo [The state]*. M.: NYT's YNFRA-M. 2013. Print.

30. Fedorchak, O.V. *Klasyfikatsiia mekhanizmiv derzhavnoho upravlinnia [Classification of mechanisms of public administration] Demokratychnе vriaduvannia*. Retrieved from: <http://lvivacademy.com/vidavnistvo_1/visnik/fail/O_Fedorchak.pdf>.

DOI: 10.5281/zenodo.3532760

УДК 351:504.03:330.34

Павлій Н. І., здобувач, ННВЦ НУЦЗУ, м. Харків

*Pavlii N., PhD candidate, Educational, Scientific and Production Center,
Kharkiv*

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ПРИРОДООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

THE WAYS OF IMPROVING OF THE ECONOMIC MECHANISM OF ENVIRONMENTAL PROTECTION

У статті досліджено напрями вдосконалення економічного механізму природоохоронної діяльності. Зокрема, визначено фактори недосконалості економічного механізму природоохоронної діяльності: недосконалість системи платежів за забруднення навколишнього середовища і механізму їх індексації; відсутність регламентації цільового використання коштів, призначених для природоохоронних заходів та відтворення природних ресурсів; нерозвиненість пільгового опода-